

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Yttrande över betänkandet Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)

Dnr Ju2018/05295/L5

Förslagen som gäller åldersgruppen 18-20 år berör inte myndighetens ansvarsområden och SiS avstår därför från att lämna ett yttrande i denna del.

Rörande de förslag som gäller åldersgruppen 15-17 år anför SiS följande.

Avsnitt 8.3.2

SiS delar utredningens bedömning att intresset av att utjämna tröskeeffekter inte ensamt kan motivera repressionshöjningar för lagöverträdare i åldern 15-17 år. I enlighet med utredningens förslag anser SiS att det även fortsättningsvis ska göras samma s.k. ungdomsreduktion som idag för lagöverträdare i denna ålderskategori och SiS ställer sig alltså positiv till alternativ 1.

SiS avstyrker de repressionshöjningar som följer av alternativ 2, 3 och 4 och vill anföra följande rörande utredningens resonemang kring dessa.

Lokaler och bemanning

Det ökade behovet att platser inom slutna ungdomsvård som skulle bli en följd av dessa tre alternativ skulle få stora ekonomiska och praktiska konsekvenser för SiS verksamhet.

Verkställighet av slutna ungdomsvård inleds enligt lag på en låsbar enhet. SiS har länge haft en stor efterfrågan på platser inom ungdomsvården. Dessa platser kräver hög säker-

Statens institutionsstyrelse

Besök Lindhagensgatan 126
Adress Box 30224
104 25 Stockholm

Telefon 010-453 40 00
Fax 010-453 40 50

E-post registrator@stat-inst.se
Internet www.stat-inst.se

Org-nr 202100-4508

het och det är därför svårt att på kort tid hitta ändamålsenliga lokaler. Den slutna ungdomsvården ställer dessutom särskilda krav på säkerhet eftersom hänsyn ska tas till samhällsskydd och rymningssäkerhet.

Därtill kommer olika behov av differentiering, som redan idag kan vara svåra att tillgoda, som att det vid placering beaktas att målskamrater inte placeras på samma institution, att dömda med långa verkställighetstider placeras på enheter särskilt anpassade för det, att sexualbrottslingar i första hand placeras på särskilda avdelningar som är inriktade på övergreppspecifik problematik, att flickor och pojkar placeras för sig och att utvisningsdömda i första hand placeras på institutioner som har särskilt uppdrag för det.

Eftersom vården enligt lag så snart förhållandena medger det ska ske i öppnare former måste det även finnas utrymme för flexibilitet i lokalerna. Det måste även beaktas att ungdomar placerade med stöd av LVU inte drabbas av inlåsningseffekter på grund av att de vistas tillsammans med de som verkställer slutna ungdomsvård.

SiS har med sina befintliga lokaler ingen möjlighet att möta ovannämnda behov vid den tänkta ökningen enligt de olika modellerna 2-4. Det skulle krävas omfattande nybyggnationer, vilka inte ingår i de ekonomiska beräkningarna som lämnats till utredningen. I sammanhanget måste även beaktas att nyproduktioner tar lång tid att planera och genomföra.

Ett realistiskt tidsperspektiv måste även ta hänsyn till att personal ska rekryteras. Den akuta bristen på utbildad arbetskraft inom den sociala sektorn under de senaste åren har påverkat SiS möjligheter att bemanna institutioner med behörig personal, vilket även påverkar möjligheterna att utöka antalet platser.

Konsekvenser för de unga

Alternativ 2, 3 och 4 skulle enligt SiS få stora negativa konsekvenser för de ungdomar som begått brott när de är i åldern 15-17 år och i förlängningen även för samhället i stort.

SiS vill särskilt betona följande.

Det finns idag ingenting som talar för att långa frihetsberövanden leder till minskad brottslighet på sikt. Tvärtom visar den samlade internationella och svenska forskningen på inlåsningens negativa effekter (t.ex. Cullen, Jonson och Nagin 2011; Durlauf och Nagin 2011; Bales och Piquero 2012; Gendreau m.fl. 2000; Nagin 2013; Chalfin och McCrary 2017; Ostergaard Larsen 2017; Bäckman, Estrada, Nilsson 2017).

Drygt hälften av de ungdomar som friges från sluten ungdomsvård återvänder till föräldrahemmet och den miljö där den unge oftast har basen för sin brottslighet. I stället för längre verkställighetstider behövs enligt SiS bättre förutsättningar för livet efter sluten ungdomsvård och metoder för att minska negativa effekter av inlåsningen och öka återintegrering i samhället.

Avgörande faktorer för återanpassning i samhället och minskad risk för återfall i brottslighet är öppenhet under verkställigheten (permissioner, utevistelser, öppna avdelningar), utslussning samt eftervård. Särskilt viktigt förefaller öppnare former vara för ungdomar med högst återfallsrisk (t.ex. Andreassen 2003; Pettersson 2017).

Sedan sluten ungdomsvård infördes 1999 som alternativ till fängelse för dömda i åldern 15-17 år har påföljden nästan helt ersatt fängelse för den ålderskategorin. Det har också lett till en ökad användning av frihetsberövande påföljd. Införandet av sluten ungdomsvård ledde till att tiden för frihetsberövande förlängdes jämfört med ungdomar som tidigare satt i fängelse eftersom villkorlig frigivning inte tillämpas vid sluten ungdomsvård. Längden på frihetsberövandena har närmare fördubblats (Sarnecki och Estrada 2006; Pettersson 2010 a; 2010 b). Alternativ 2-4 skulle innebära ett ytterligare ökat frihetsberövande av den här gruppen ungdomar.

Avsnitt 8.3.3

SiS ställer sig positiv till att den fortsatta s.k. ungdomsreduktionen för 15–17-åriga lagöverträdare ska framgå av lagtext.

Avsnitt 9.3.1

SiS delar utredarens bedömning att bestämmelsen i 30 kap. 5 § första stycket brottsbalken om val av påföljd för lagöverträdare i åldern 15–17 år inte bör ändras.

Avsnitt 9.3.2

Mot bakgrund av de negativa effekter som inlåsning medför och som redovisats ovan är det nödvändigt att konsekvenserna av ett höjt straffmaximum för sluten ungdomsvård utreds särskilt. Inte minst frågan om nuvarande regler om att hela påföljden ska verkställas, det vill säga att villkorlig frigivning inte förekommer, ska fortsätta gälla.

Beslut i detta ärende har fattats av tillförordnade generaldirektören Jan-Eric Josefsson. I handläggningen har utvecklingsdirektören Annika Eriksson och chefsjuristen Eleonore Källstrand Nord deltagit. Föredragande har varit verksjuristen Karin Ellingsen.

Jan-Eric Josefsson

Karin Ellingsen